

VAI TRÒ CỦA HIỆU TRƯỞNG VÀ GIÁO VIÊN TRONG ĐỔI MỚI CHƯƠNG TRÌNH, SÁCH GIÁO KHOA

TRẦN THỊ TUYẾT MAI (*)

TÓM TẮT: Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục - đào tạo ở nước ta hiện nay đề cập đến mọi yếu tố của quá trình dạy học, giáo dục, đặt ra các yêu cầu đối với người quản lý, người dạy, người học, người phục vụ dạy - học, với gia đình, cộng đồng và xã hội. Bài viết trình bày một số điểm cơ bản của chủ trương đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông. Qua đó, nêu các vai trò mới mà người hiệu trưởng và người giáo viên phải thực hiện để đảm bảo sự thành công của sự nghiệp đổi mới giáo dục ở nước ta hiện nay.

Từ khóa: hiệu trưởng, giáo viên, chương trình, sách giáo khoa.

ABSTRACT: Basic and comprehensive innovation of education in our country now means to all factors of teaching, education processes, sets out responsibilities of managers, teachers, learners, teaching assistant to their families, communities and societies. The articles has pointed out some basic ideas of the guideline to innovate programs and textbooks of secondary education. Thereby, new roles of the principals and teachers are shown to be executed for the succeed of our existing innovative career.

Key words: principals, teacher, program, textbook.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nghị quyết số 88/2014/QH13 ngày 28 tháng 11 năm 2014 về đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông đã xác định mục tiêu đổi mới chương trình, sách giáo khoa là nhằm tạo chuyển biến căn bản, toàn diện về chất lượng và hiệu quả giáo dục phổ thông; kết hợp dạy chữ, dạy người và định hướng nghề nghiệp; góp phần chuyển nền giáo dục nặng về truyền thụ kiến thức sang nền giáo dục phát triển toàn diện cả về phẩm chất và năng lực, hài hòa đức, trí, thể, mỹ và phát huy tốt nhất tiềm năng của mỗi học sinh. Nghị quyết cũng nêu rõ yêu cầu đổi mới là:

- Kế thừa và phát triển những ưu điểm của chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông hiện hành;
- Phát huy những giá trị truyền thống tốt đẹp của nền văn hóa Việt Nam và phù hợp với xu thế quốc tế;

- Đổi mới toàn diện mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức giáo dục, thi, kiểm tra, đánh giá chất lượng giáo dục theo yêu cầu phát triển phẩm chất và năng lực học sinh;

- Khắc phục tình trạng quá tải;

- Tăng cường thực hành và gắn với thực tiễn cuộc sống.

- Việc đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông được tiến hành đồng bộ, công khai, minh bạch, tiếp thu rộng rãi ý kiến của nhân dân, các nhà khoa học, nhà giáo và người học (Quốc hội, 2014).

Căn cứ Nghị quyết số 88/2014/QH13 ngày 28 tháng 11 năm 2014 của Quốc hội về đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông và xét đề nghị của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo, Thủ tướng Chính phủ đã ra quyết định phê duyệt đề án đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục

(*) Tiến sĩ. Trường Đại học Thủ Dầu Một. Bình Dương.

phổ thông (theo Quyết định số 404/QĐ-TTg ngày 27 tháng 3 năm 2015). Đề án nêu rõ mục tiêu; nguyên tắc; định hướng xây dựng chương trình, sách giáo khoa mới; giải pháp chủ yếu; lộ trình thực hiện và kinh phí, nguồn vốn.

Đổi mới chương trình, sách giáo khoa tạo ra những cơ hội mới, góp phần tạo chuyển biến căn bản, toàn diện về chất lượng, hiệu quả giáo dục và phát triển con người Việt Nam toàn diện về đức, trí, thể, mỹ, hướng tới “công dân toàn cầu”. Tuy nhiên chương trình, sách giáo khoa mới cũng đặt ra các yêu cầu mới, vai trò mới đối với công tác quản lý và dạy học, giáo dục. Nói cách khác, người hiệu trưởng, người giáo viên cần thực hiện các vai trò mới để đáp ứng yêu cầu đổi mới chương trình, sách giáo khoa.

2. VAI TRÒ CỦA NGƯỜI HIỆU TRƯỞNG TRƯỚC YÊU CẦU ĐỔI MỚI

Hiệu trưởng là người đứng đầu cơ sở giáo dục được Nhà nước bổ nhiệm/công nhận, chịu trách nhiệm lãnh đạo, quản lý một cách toàn diện, hệ thống mọi hoạt động của tổ chức mình phụ trách. Trong quá trình đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục nói chung, đổi mới chương trình, sách giáo khoa nói riêng, hiệu trưởng đóng vai trò hết sức quan trọng.

Trước hết, hiệu trưởng cần thực hiện tốt vai trò *định hướng* phát triển cho hoạt động của đơn vị mình. Định hướng, xét đến cùng chính là xác định mục tiêu của tổ chức, của các bộ phận, các thành viên trong tập thể sư phạm nhà trường để họ cùng nhau đồng tâm nhất trí làm việc có hiệu quả hướng tới mục tiêu giáo dục. Mục tiêu giáo dục theo tinh thần đổi mới là: phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học, cả dạy chữ, dạy người, dạy nghề. Giáo dục - đào tạo phải tạo ra những con người có phẩm chất, năng lực cần thiết như trung thực, nhân văn, tự do sáng tạo, có hoài bão và lý tưởng phục vụ

Tổ quốc, cộng đồng; đồng thời phải phát huy tốt nhất tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi cá nhân, làm chủ bản thân, làm chủ đất nước và làm chủ xã hội; có hiểu biết và kỹ năng cơ bản để sống tốt và làm việc hiệu quả...

Thực hiện chương trình, sách giáo khoa mới đòi hỏi sự chủ động, tích cực của cơ sở giáo dục trong việc lựa chọn sách giáo khoa, chuẩn bị tốt các điều kiện về đội ngũ giáo viên, cơ sở vật chất - kỹ thuật phục vụ dạy học. Cần tích cực, chủ động song cần tránh tùy tiện, ngẫu hứng, thiếu tính thống nhất. Do đó, hiệu trưởng cần tổ chức phân tích thực trạng nhà trường một cách toàn diện, chính xác, khách quan về điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và thách thức của nhà trường. Từ đó, xác định mục tiêu xây dựng và phát triển đội ngũ cán bộ giáo viên; mục tiêu quản lý cơ sở vật chất, thiết bị dạy học; mục tiêu nâng cao chất lượng dạy học, giáo dục phù hợp với thực tiễn của địa phương, của nhà trường đồng thời cập nhật xu thế giáo dục hiện đại trên thế giới...

Hai là, hiệu trưởng phải *xây dựng niềm tin* cho mọi người trong quá trình đổi mới. Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục, đổi mới chương trình, sách giáo khoa đặt ra nhiều thách thức phải vượt qua. Chỉ có niềm tin con người mới có thể tự nguyện hy sinh và thử nghiệm cái mới, mới vượt qua những rào cản, khó khăn. Niềm tin cần được xây dựng, vun bồi trong một quá trình và đòi hỏi từ hai phía: người quản lý và cán bộ giáo viên dưới quyền, bởi vì: mọi người chỉ sẵn sàng trao một phần số phận vào tay nhà quản lý khi nào nhà quản lý cũng trao một phần số phận của mình vào tay mọi người (Quốc hội, 2014).

Ba là, người hiệu trưởng cần *tạo ra và phát triển môi trường văn hóa* tích cực, lành mạnh để người dạy, người học, người phục vụ dạy - học có thể phát huy tiềm năng, tính sáng tạo, sự tận tâm của mình với công việc

được giao. Edgar Henry Schein, chuyên gia hàng đầu Hoa Kỳ với những đóng góp nổi tiếng về văn hóa tổ chức đã từng nói rằng: công việc duy nhất mà cán bộ lãnh đạo làm là tạo ra và quản lý văn hóa. Như vậy, người đứng đầu cơ sở giáo dục là người chủ trương xây dựng cảnh quan nhà trường xanh, sạch, đẹp, không có các tệ nạn xã hội..., tạo dựng các mối quan hệ tốt đẹp giữa cấp trên và cấp dưới, giữa các cán bộ, giáo viên, nhân viên trong tập thể sư phạm, giữa giáo viên và học sinh, giữa học sinh với nhau đồng thời tạo ra một môi trường làm việc thoải mái, vui vẻ, thân thiện. Đó là nền tảng tinh thần cho sự sáng tạo và đổi mới, giúp cho cán bộ giáo viên và học sinh có cảm giác tự hào, hãnh diện vì được là thành viên của tổ chức nhà trường, được làm việc vì những mục tiêu cao cả của nhà trường. Điều đó tạo động lực làm việc mạnh mẽ cho mỗi thành viên của tập thể sư phạm nhà trường, cùng hướng tới mục tiêu nâng cao chất lượng dạy học, giáo dục. Và khi trong cơ sở giáo dục xảy ra biến động, tình huống ngoài ý muốn thì chính môi trường văn hóa được tạo lập làm cho người ta ứng xử với nhau tử tế hơn, nhân văn hơn.

Thực hiện chương trình, sách giáo khoa mới đòi hỏi công việc dạy học phải năng động, tích cực tìm tòi nghiên cứu, khai thác tư liệu giáo dục, tìm hiểu thực tiễn để chuẩn bị tốt bài giảng. Do đó, một môi trường làm việc thân thiện, hợp tác giữa người quản lý nhà trường với giáo viên và giữa các giáo viên với nhau là điều kiện quan trọng để giáo viên thực hiện tốt nhiệm vụ của mình.

Bốn là, hiệu trưởng phải là *tấm gương* cho đội ngũ cán bộ giáo viên noi theo về tinh thần học tập, ý thức kỷ luật, sự tận tâm, tính sáng tạo, lòng dũng cảm, đức hy sinh, sự công bằng, tính khoan dung... trước những yêu cầu mới của sự nghiệp đổi mới người thủ trưởng cơ sở giáo dục không thể hô hào chung chung mà phải dẫn thân thực sự; lời

cuốn cán bộ, giáo viên, học sinh tích cực, chủ động, sáng tạo trong giảng dạy, học tập và tự học suốt đời.

Chương trình mới, sách giáo khoa mới yêu cầu đẩy mạnh đổi mới phương pháp dạy và học, thực hiện dạy tích hợp và phân hóa, đổi mới thi, kiểm tra, đánh giá chất lượng giáo dục. Đây là công việc đòi hỏi công tác quản lý chuyên môn phải sâu sát, khoa học và sự gương mẫu đi đầu của chính bản thân người quản lý nhà trường trong giảng dạy, giáo dục học sinh.

3. VAI TRÒ CỦA NGƯỜI GIÁO VIÊN ĐÁP ỨNG YÊU CẦU ĐỔI MỚI

Theo Raja Roy Singh, nhà giáo dục Ấn Độ: giáo viên giữ vai trò quyết định trong quá trình giáo dục và đặc biệt trong việc định hướng lại giáo dục. Người ta luôn nhận thấy rằng thành công của các cuộc cải cách giáo dục phụ thuộc dứt khoát vào "ý chí muốn thay đổi" cũng như chất lượng giáo viên. Không một hệ thống giáo dục nào có thể vươn cao quá tầm những giáo viên làm việc cho nó. Như vậy, giáo viên là lực lượng then chốt trong mỗi nhà trường, quyết định sự thành bại của việc tiến hành quá trình giáo dục, của công cuộc đổi mới giáo dục. Vai trò của người giáo viên trong quá trình đổi mới giáo dục, đổi mới chương trình, sách giáo khoa được thể hiện cụ thể như sau:

- Giáo viên là người *tiên phong* trong tiến trình đổi mới. Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục - đào tạo đề ra mục tiêu đổi mới, yêu cầu đổi mới, nội dung đổi mới. Trong tiến trình đổi mới đó, giáo viên là người trực tiếp triển khai nội dung, phương pháp, kiểm tra, đánh giá theo chương trình, sách giáo khoa mới. Có thể nói, chính giáo viên là lực lượng đầu tiên phải đổi mới và quyết định sự thành bại của việc đổi mới.

- Giáo viên là *huấn luyện viên* trong quá trình khám phá tri thức của học sinh. Quan điểm chỉ đạo của đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục là chuyển mạnh quá trình giáo dục từ

chủ yếu chú trọng trang bị kiến thức sang *phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học*. Chương trình mới, sách giáo khoa mới chú trọng giáo dục tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc, đạo đức, nhân cách, lối sống; phát hiện, bồi dưỡng năng khiếu và định hướng nghề nghiệp cho mỗi học sinh; tăng cường năng lực ngoại ngữ, tin học và các kỹ năng sống, làm việc trong điều kiện hội nhập quốc tế; đẩy mạnh ứng dụng, phát huy thành quả khoa học công nghệ thế giới, nhất là công nghệ giáo dục và công nghệ thông tin. Vì vậy, giáo viên không còn là người truyền thụ kiến thức đơn thuần mà là người hỗ trợ học sinh tự khám phá tri thức. Bằng trí tuệ và sự từng trải của mình, người giáo viên *định hướng, khuyến khích* học sinh tự khám phá tri thức; động viên, khích lệ học sinh trong quá trình học tập, rèn luyện của họ.

- Giáo viên là *nhà nghiên cứu*, tích cực tự học và sáng tạo. Một trong các nội dung mới của mục tiêu tổng quát của đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục là xây dựng nền giáo dục mở, thực học, thực nghiệp. Hệ thống giáo dục mở là hệ thống giáo dục tạo ra cơ hội phát triển chương trình giáo dục, tạo cơ hội học tập phù hợp cho mọi đối tượng có nhu cầu, không phân biệt lứa tuổi, trình độ học

vấn và nghề nghiệp, địa vị xã hội, giới tính trong mọi thời gian khác nhau và không gian khác nhau. Định hướng của chương trình, sách giáo khoa mới là biên soạn theo hướng tích hợp ở các lớp học, cấp học dưới và phân hóa dần ở các lớp học, cấp học trên. Ở các lớp học, cấp học dưới thực hiện lồng ghép, kết hợp những nội dung liên quan với nhau ở mức độ hợp lý để tạo thành các môn học tích hợp. Trong quá trình dạy học, giáo viên phải dạy phân hóa và tích hợp. Trong bối cảnh đó, người giáo viên phải thường xuyên nghiên cứu, khai thác tư liệu giáo dục, luôn tự học và sáng tạo, tìm hiểu thực tiễn để chuẩn bị tốt bài giảng, đồng thời khuyến khích, hướng dẫn phương pháp tự học, sáng tạo cho học sinh.

Đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông là một công việc hết sức trọng đại. Cần phát huy trí tuệ và sức lực của toàn xã hội, trong đó ngành giáo dục đóng vai trò nòng cốt, đặc biệt là người hiệu trưởng và đội ngũ giáo viên. Trước những yêu cầu mới, dù ở các cương vị khác nhau song hiệu trưởng và đội ngũ giáo viên phải không ngừng học tập, rèn luyện để có đủ năng lực và phẩm chất thực hiện tốt vai trò, nhiệm vụ của mình, đảm bảo cho sự thành công của sự nghiệp đổi mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chính phủ (2015), Quyết định số 404/QĐ-TTg phê duyệt *Đề án Đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông*.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), Nghị quyết 29-NQ/TW Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về *Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*.
3. Quốc hội (2014), Nghị quyết số 88/2014/QH13 về *Đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông*.
4. Subir Chowdhury (2006), *Quản lý trong thế kỷ 21*. Nxb. Giao thông Vận tải.

Ngày nhận bài: 25/01/2016. Ngày biên tập xong: 10/05/2016. Duyệt đăng: 17/05/2016